

Socialdepartementet
s.remissvar@regeringskansliet.se
s.fst@regeringskansliet.se

Yttrande över betänkandet Styrkraft i funktionshinderpolitiken, SOU 2019:23

Kulturrådet yttrar sig här över ovannämnda betänkande. Vi kommenterar främst de förslag som berör Kulturrådets arbete.

Bakgrund

Kulturrådets verksamhet utgår från de nationella kulturpolitiska målen och de uppdrag vi får från regering och riksdag. Vi ska genom bidragsgivning och olika andra främjande åtgärder bidra till konstnärligt och kulturpolitiskt värdefull utveckling inom områdena teater, dans, musik och annan scenkonst, litteratur, kulturtidskrifter, läsfrämjande och bibliotek, bild och form, museer och utställningar, regional kulturverksamhet, det samiska folkets och nationella minoriteternas kultur. Våra bidrag ska främst fördelas till professionell kulturverksamhet, men vi har också uppdrag att fördela bidrag till exempelvis nationella amatörkulturorganisationer, kulturskoleverksamhet och lokalhållande organisationer runt om i hela landet.

Kulturrådet har som sektorsansvarig myndighet ett särskilt ansvar att vara "samlande, stödjande och pådrivande" så att tillgängligheten inom kultursektorn ökar. Vi har under ett flertal år arbetat aktivt med att utveckla och stödja tillgänglighetsarbetet inom vårt verksamhetsområde, bland annat genom informationsspridning. Vi ställer sedan 2017 ett antal minimikrav på tillgänglighet kopplade till de statliga bidragen till regional kulturverksamhet inom kultursamverkansmodellen, och de bidrag som vi fördelar direkt till kulturaktörer.

Generella synpunkter

Vi ställer oss positiva till flera utgångspunkter i betänkandet, till exempel vikten av tydliga styrmedel och politiska insatser för att utvecklingen ska gå snabbare. Det krävs ett gemensamt ansvarstagande från såväl lokal, regional och nationell nivå för att arbetet ska gå framåt. Kulturrådet menar att det inför kommande strategiperiod är väsentligt att regeringen utövar styrning och ser till att ansvarsutkrävande tillämpas.

Kulturrådet är positiva till att få ett samordningsansvar inom kultursektorn, under förutsättning att omfattningen och formerna för samordningsansvaret tydliggörs och avgränsas. Utredningsförslaget beskriver ett nytt och omfattande ansvar som för oss kommer att innebära ett komplext och tidskrävande arbete, liksom tydliga merkostnader. Ett sådant samordningsuppdrag bör följas av en budgetförstärkning. Vi föreslås

samordna ett flertal aktörer inom flera nivåer, och inte minst, aktörer som Kulturrådet idag inte har direkta relationer med. Det är därför mycket viktigt att regeringen tydliggör hur ett eventuellt samordnande uppdrag till de statliga myndigheterna ska utformas, och hur det i vårt fall inom kulturområdet praktiskt ska kunna förverkligas. Regeringen bör även klargöra hur kommuners och regioners arbete ska involveras i genomförande och styras under den nya strategiperioden.

Förslag till förordning om ändring i förordningen (2012:515) med instruktion för Statens Kulturråd

Kulturrådet har ingen synpunkt på om det övergripande sektorsmålet för samhällsområdet kultur inom ramen för funktionshinderpolitiken skrivs in i myndighetens instruktion.

5. Att göra rätt från början - universell utformning

Kulturrådet håller med utredningen om att universell utformning är en viktig utgångspunkt i det fortsatta genomförandet av politiken. Vi menar att en ökad tillämpning och utveckling av universell utformning är en naturlig fortsättning på en redan inslagen väg, och jämförbart med att integrera ett funktionshinderperspektiv i hela sin verksamhet.

Vi föreslår att förordningen (2001:526) tydligare ska hänvisa till det nationella målet för funktionshinderspolitiken, och därmed samtliga inriktningar, varav universell utformning är ett. Styrutredningen hade i uppdrag att beskriva tillämpningen av principen om universell utformning, vilket inte fullt ut har skett. För att vi ska kunna integrera universell utformning i vår verksamhet anser vi att det finns behov av att begreppet tydliggörs och att lämpliga aktörer får i uppdrag att sprida information, eller ge metodutvecklande stöd, om hur universell utformning kan tillämpas i olika verksamheter

6. En god grund för styrning och uppföljning

6.1 En modern styrning genom samverkan

Utredningen föreslår att förordning (2001:526) även fortsättningsvis styr vårt och andra statliga myndigheters ansvar inom funktionshinderpolitiken. Vi tillstyrker detta, liksom förslaget att finansierings- och ansvarsprincipen särskilt lyfts fram.

Vi föreslår dock att förordningen inte enbart hänvisar till principen om universell utformning utan samtliga fyra av riksdagen beslutade inriktningarna för att uppnå målet för funktionshinderpolitiken d.v.s. även till att arbeta med befintliga brister i tillgänglighet, individuella stöd och lösningar för individens självständighet och förebygga och motverka diskriminering.

Vi är överens med utredningen om att myndigheter som ansvarar för genomförande av funktionshinderpolitiken bör ha god kännedom om FN-konventionen och arbeta för att sprida kunskap om den inom sitt verksamhetsområde.

6.2 Mänskliga rättigheter och bred förankring i styrningen

Kulturrådet håller med om utredningens bedömningar av det krävs ett politiskt ansvarstagande på nationell nivå, liksom ett behov av att en översyn kommer till stånd av hur svensk lagstiftning förhåller sig till FN-konventionen om mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Vi avstyrker dock förslaget att den kommande MR-institutionen ska ta hand om en sådan översyn, då den snarare ska ha en granskande roll. Institutionen ska vara oberoende i sitt uppdrag att följa, undersöka och rapportera om hur de mänskliga rättigheterna respekteras och genomförs.

6.2.2 Ökat inflytande och delaktighet för dem det berör

Kulturrådet menar att organisationer som företräder personer med funktionsnedsättning ska ges ett aktivt inflytande på alla nivåer i samhället, i såväl analys, genomförande, som i uppföljning av den nationella funktionshinderpolitiken.

6.2.3 Utvecklingskraft lokalt och regionalt

Utredningens bedömning är att regeringen i styrning av politiken bör uppmärksamma hur kommuner och regioner ges förutsättningar för att bidra till att förverkliga FN:s konventioner om rättigheter för personer med funktionsnedsättning på lokal och regional nivå. Vi håller med om detta och om att kommunerna och regionerna är helt avgörande för att åtagandena om mänskliga rättigheter ska kunna genomföras på lokal nivå. Konventionen stadgar också att samtliga myndighetsnivåer ska ingå i genomförandet.

Under föregående strategiperiod fanns en nationell strategi som gav en bild av ansvar och målsättningar inom olika samhällsområden på både lokal, regional och nationell nivå. I utredningsförslaget är istället genomförandeplaner, framtagna av respektive samordnande myndighet, det som ersätter en tidigare strategi. En nationell strategi kan skapa engagemang och tydlighet, Kulturrådet menar därför att det finns skäl att regeringen ser över hur de föreslagna genomförandeplanerna ska kunna erhålla samma status som en nationell strategi.

7.3 Frågor av särskild vikt

I utredningen lyfts sju områden fram som utredningen menar bör prioriteras i särskild ordning, och som utredningen hänskjuter till regeringen att fortsätta arbeta med. Vi vill särskilt kommentera ett av dessa områden, upphandling.

Med tanke på den ekonomiska omfattning som upphandlingar i offentlig sektor innebär, och den påverkan de innebär för samhälle och individer, är det av största vikt att myndigheter tillämpar krav på tillgänglighet och universell utformning i sina upphandlingar, enligt lagen om offentlig upphandling (LOU). Det vill säga ställer krav på att tjänster, produkter, miljöer är tillgängliga, och kan användas av så många som möjligt och heller inte utesluter vissa användare. Vi anser att kompetensen på detta område behöver bli bättre, och att insatser för att stärka kompetensen hos myndigheter bör sättas in. Kulturrådet vill också framhålla hur viktigt det är att myndighetsgemensamma upphandlingar ställer höga krav på tillgänglighet och universell utformning, för att se till att myndigheterna är tillgängliga som arbetsplatser. Ett exempel är de olika digitala interna

system, t ex ärendehanterings- och lönesystem, som Statens Servicecenter upphandlar för ett stort antal nationella myndigheter.

7.1.2 Styrning och uppföljning i praktiken

Kulturrådet tillstyrker att kultur är ett av de sju samhällsområden som särskilt prioriteras under den kommande strategiperioden.

7.4 Arbetssätt och myndigheter med särskilt ansvar

En bärande del i utredningens förslag är att en myndighet inom varje prioriterat samhällsområde ska vara samordningsansvarig och leda breda processer i genomförande och uppföljning av funktionshinderpolitiken. I förslaget till ny förordningstext, (2001:526) 1 b §, beskrivs det att myndigheterna med samordningsansvar ska ta fram en genomförandeplan och indikatorer i samverkan med andra nationella myndigheter som har uppdrag inom området.

Utredningen beskriver att genomförandeplaner och indikatorer bör tas fram i samråd med och genom förankring med nationella myndigheter, kommuner, regioner, organisationer, funktionshindersorganisationer, övrigt civilsamhälle och privata aktörer/näringslivsaktörer.

Vi tillstyrker att vi får ett samordningsansvar och ska vara stödjande och pådrivande inom vårt verksamhetsområde. Vi vill däremot understryka att det är nödvändigt att omfattningen av det samordnande uppdraget avgränsas och tydliggörs. En viktig anledning är att det samordningsansvar som föreslås innebär ett betydligt mer omfattande arbete och ansvar än vad vi haft tidigare. Det föreslås även omfatta aktörer som Kulturrådet idag inte har direkta relationer med.

Kulturrådet välkomnar samarbete och samordning inom och mellan sektorer för att funktionshinderpolitiken ska utvecklas, men kultursektorns strukturer är komplexa och består av en stor mängd aktörer på olika nivåer. Exempelvis finns enbart på statlig nivå ett stort antal kulturmyndigheter med avgränsade och specialiserade ansvarsområden, med vilka vi i flera fall idag har begränsade kontakter. Det finns också en rad stiftelser och bolag. Totalt finns ett sextiototal myndigheter och organisationer som får stöd från statsbudgeten¹, enligt regeringens förteckning. Kultursektorn bör också definieras närmare för att förtydliga vilka delar av utgiftsområde 17 som är tänkta att omfattas, exempelvis avseende film- och medieområdet. Med kommunerna har vi idag mycket begränsade relationer. Kontakterna består främst av att vi har bidrag som kommuner kan söka exempelvis för verksamhet inom kulturskolor och skapande skola.

Vi har stor erfarenhet av att arbeta med dialoger och processer som omfattar samtliga regioner inom ramen för vårt uppdrag inom kultursamverkansmodellen. Regionerna i sin tur har omfattande kontakter och dialog med kommuner och lokala aktörer. Kultursamverkansmodellens upplägg och innehåll är styrd via lagstiftning² och en förordning³ som styr den statliga delfinansieringen av regionala kultursatsningar.

¹ <https://www.regeringen.se/myndigheter-med-flera/?page=2#1288>

² Lag (2010:1919) om fördelning av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet

³ Förordning (2010:2012) om fördelning av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet

Regionerna får enligt lagen ta emot vissa statsbidrag för regional kulturverksamhet och fördela dessa. Kulturrådet ansvarar för statsbidraget till regional kulturverksamhet inom ett antal områden och Kulturrådets styrelse fattar beslut om bidrag till regionerna med regionala kulturplaner som underlag. Kulturrådet ansvarar även för nationell uppföljning av medlen.

En viktig grund för dialog mellan parterna inom Kultursamverkansmodellen är delvis baserad på den medfinansiering som staten tillhandahåller i modellen. Oberoende uppföljningar och rapporter visar att modellen och den ökande dialogen mellan kommunal, regional och statlig nivå har fört med sig en vitalisering av det kulturpolitiska samtalet och gjort att kulturen har kommit högre på den politiska agendan lokalt och regionalt. Samtidigt är det helt uppenbart att arbetet också tar både tid och resurser i anspråk för dem som ingår. Även om den samverkan som sker inom kultursamverkansmodellen inte riktigt motsvarar den samordning som utredningen föreslår, menar vi att det är en viktig erfarenhet att lyfta fram.

Vi tror att det underlättar om det finns samverkansuppdrag, ekonomiska styrmedel, eller andra tydliga incitament för att samverka mellan nivåer och sektorer. I annat fall kan samverkan falla på bristande engagemang från enskilda aktörer, och viktiga processer kan i värsta fall stanna upp.

7.4.2 Andra myndigheter med utpekat ansvar

Vi ser positivt på att såväl Riksantikvarieämbetet, Kungliga Biblioteket och Kulturanalys pekas ut som myndigheter med ett särskilt ansvar att bidra till genomförande och/eller uppföljning av funktionshinderpolitiken. Vi ser samtidigt att även andra myndigheter skulle kunna ha särskilt utpekade uppdrag. Ett exempel på detta är Myndigheten för tillgängliga medier, liksom andra kulturmyndigheter som kan komplettera de delar som ska ingå i ansvaret inom samhällssektorn. Samtliga medverkande myndigheters roll och funktion i förberedelse, genomförande och uppföljning bör tydliggöras.

Yttrandet har beslutats av generaldirektör Staffan Forssell efter föredragning av handläggare Karin Westling.

På Kulturrådets vägnar

Staffan Forssell
Generaldirektör

Karin Westling
Handläggare